

Startnotitie voor een gebiedsvisie Zwolle, Staphorst, Dalfsen, Zwartewaterland (ZSDZ)

7 december 2022

Aanleiding

In april 2022 stuurden zes belangen- en bewonersgroepen uit het gebied Zwolle-Dalfsen-Staphorst de provincie Overijssel een brief waarin ze wezen op de talrijke ingrijpende opgaven en (ruimtelijke) ontwikkelingen in dit gebied. Ze onderstreepten het belang van regie, afstemming tussen betrokken overheden en tijdige betrokkenheid van organisaties en inwoners.

De brief was aanleiding voor een gesprek, gevolgd door drie werksessies in april, mei en september 2022. De sessies, waaraan provincie, belangengroepen, gemeenten en waterschap deelnamen, leidden tot meer inzicht in de ruimtelijke ontwikkelingen en opgaven die spelen in het gebied.

Zowel bij de belangengroepen als bij de overheden bestaat de grote behoefte om samen een visie voor het gebied op te stellen. Hoe deze gebiedsvisie tot stand kan komen, staat beschreven in deze startnotitie. Ook schetsen we de kaders voor de visie, waaronder de inhoudelijke thema's, grens van het gebied, belanghebbenden en deelnemers, rollen en verantwoordelijkheden, planning, proces en financiering.

Waarom een gebiedsvisie?

Samenhang en samenwerking

Bewoners zijn bezorgd over het gebrek aan regie, samenwerking en coördinatie door de betrokken overheden. Ze zien dat er veel binnen de eigen (gemeente)grenzen wordt gewerkt. Er zijn provinciale en gemeentelijke omgevingsvisies, maar een overkoepelende visie voor dit gebied is er niet. Dit maakt dat overzicht en samenhang van de ruimtelijke ontwikkelingen ontbreekt en besluitvorming versnipperd plaatsvindt. Mede hierdoor hebben inwoners soms het gevoel dat er minder oog is voor de gebieden die in de randen van de vier gemeenten liggen. Risico van het gebrek aan regie is dat eerder gemaakte keuzes latere keuzes in de weg staan of achteraf leiden tot ruimtelijke aanpassing (met tijdverlies en extra maatschappelijke kosten tot gevolg). Een ander risico is dat door gebrek aan samenhang de ruimtelijke kwaliteit van het grensgebied achteruitgaat en verder verrommelt.

Betrokkenheid inwoners en organisaties (waterschap, gemeenten, provincie)

De inwoners van het gebied maken zich zorgen over hun (tijdige) betrokkenheid. Ze willen aan de voorkant mee kunnen denken en voorkomen dat ze in een later stadium geconfronteerd worden met voldongen feiten.

De betrokken overheden onderschrijven het belang van samenwerking en betrokkenheid van inwoners. Bijvoorbeeld bij de Regionale Energie Strategieën (RES) 2.0 die worden opgesteld. Binnen het RES-gebied Zwolle, Staphorst, Dalfsen en Zwartewaterland (energiegebied ZSDZ) zijn in oktober 2020 bestuurlijke samenwerkingsafspraken gemaakt om grensoverschrijdend tot een afbakening en invulling van zoekgebieden voor wind en zon te komen. Participatie, lokaal draagvlak en ruimtelijke kwaliteit vormen daarbij het uitgangspunt. Ook in de Zwolse Omgevingsvisie, vastgesteld in september 2021, staat dat voor het gebied 'Ten noorden Vecht' een gebiedsvisie gemaakt gaat worden, met nauwe betrokkenheid van de partijen en bewoners uit het gebied.

Kwaliteiten van het gebied in beeld

De inwoners zijn trots op hun gebied. Ze wijzen op kwaliteiten als rust, ruimte, natuur en het open, groene, agrarische (cultuur)landschap. Hierin zijn sporen uit de oude broek-, heide-, veen- en slagen-ontginningslandschappen zichtbaar (leidijken, wijken, opstreckende kavels met singels, schans bij de Lichtmis). Daarnaast zien we het landschap van de ruilverkaveling uit de jaren '20 en '50 van de vorige eeuw en het Vechtdal met zijn landgoederen. Door het ruimtebeslag van onder meer windmolens en bedrijventerreinen staat dit open landschap met zijn bijbehorende natuurwaarden (o.a. weidevogels) onder druk. Een gebiedsvisie kan helpen om de verhalen en kwaliteiten van dit gebied over het voetlicht te brengen en aan te geven wat anders kan en wat behouden moet blijven. Zodat het gebied ook in de toekomst aantrekkelijk blijft om te wonen, te werken en te recreëren en ruimte biedt aan natuur en landbouw. We brengen bij het maken van de gebiedsvisie de kwaliteiten van het gebied in beeld (welke en waar) en benoemen hoe die te behouden, beschermen en te ontwikkelen.

Keuzes ruimtegebruik en slim combineren

De bewoners in het gebied ervaren geen grenzen. Zij vragen de betrokken overheden over hun bestuurlijke grenzen heen met elkaar en met hen samen te werken. Er zullen belangrijke keuzes gemaakt moeten worden over het ruimtegebruik. Dit vraagt een open houding waarbij partijen elkaar wat gunnen en over hun eigen schaduw heen durven stappen. Gezien de schaarse ruimte biedt het combineren van functies kansen, zowel inhoudelijk als financieel.

Duidelijkheid

Ruimtelijke ontwikkelingen in samenhang bezien en inwoners en belanghebbenden betrekken, draagt bij aan de kwaliteit van het gebied en schept duidelijkheid voor de komende jaren. Dat inzicht is voor de huidige gebruikers van het gebied nodig om investeringsbeslissingen voor de toekomst te nemen.

Beoogd resultaat

De gebiedsvisie is een gezamenlijk product van inwoners en overheden. Het document maakt uitlegbare, transparante keuzes over de toekomstige inrichting van het gebied. Daarbij zoeken we een goede balans tussen de opgaven voor het gebied en het behouden, beschermen en ontwikkelen van kwaliteiten die het gebied heeft (landschappelijke, landbouwkundige, ecologische, cultuurhistorische en leefomgevingskwaliteiten).

Inhoudelijke afbakening

Welke inhoudelijke thema's nemen we mee?

In de werksessies is een lijst opgesteld van in de gebiedsvisie mee te nemen thema's. Hieronder zijn deze geclusterd, maar in de gebiedsvisie zullen ze in onderlinge samenhang worden bekeken. Dat biedt kansen voor oplossingen die aan meerdere doelen of thema's bijdragen.

Bedrijvigheid

- Agrarische bedrijvigheid
- Bedrijventerreinen
- Industrie
- Lokale bedrijvigheid
- Railterminal

Wonen

- Erftransformatie naar wonen
- Uitbreiding van woonkernen

Natuur en milieu

- Biodiversiteit
- Natuurbeheer (o.a. weidevogels en waardevolle bermen van zandwegen)
- Bosontwikkeling
- Bodemsysteem
- Geluid, geur, licht, slagschaduw
- Groenblauwe dooradering (NPLG)

Klimaatadaptatie

- Energie
- Warmtetransitie
- Duurzame opwek
- Energie-infrastructuur en opslag (o.a. uitbreiding hoogspanningsstation Hessenweg)

Ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid

- Landschap (groen/blauwe dooradering)
- Cultuurhistorie
- Esthetiek
- Sociale cohesie
- Voorzieningenniveau (o.a. basisonderwijs)

Recreatie

- Routestructuren
- Nieuwe technologieën

NPLG en PPLG

- In Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) wordt gewerkt aan complexe natuur- en klimaatopgaven (o.a. stikstof, water, biodiversiteit, toekomst landbouw).

Mobiliteit

- Bereikbaarheid
- Verkeersveiligheid

Waterhuishouding

- Drinkwaterwinning
- Waterveiligheid
- Waterkwaliteit
- Waterkwantiteit

Welke projecten en processen lopen er al?

Het is belangrijk om te beseffen dat bij het opstellen van de gebiedsvisie geen sprake is van een blanco speelveld. Er moet rekening worden gehouden met het bestaande omgevingsbeleid van de betrokken overheden en met besluitvormingsprocessen die parallel lopen met de te ontwikkelen gebiedsvisie. Binnen het gebied spelen verschillende ruimtelijke opgaven en projecten, met elk hun eigen dynamiek, complexiteit en fasering (kortlopend/langlopend, sectoraal/integraal, verschil in schaal).

Andersom vormt de op te stellen gebiedsvisie input voor het toekomstige omgevingsbeleid van de overheden. Kortom: Deze visie dient zich te verhouden tot het bestaande en aanstaande (omgevings)beleid. Hierbij moet worden nagedacht over de mate van detail waarin de gebiedsvisie wordt uitgewerkt.

De gebiedsvisie geeft inzicht over de toekomstige inrichting van het gebied, rekening houdend met alle opgaven en belangen die er zijn. Nog niet van alle opgaven in het gebied ten noorden van de Vecht is duidelijk wat de ruimtelijke impact is. We zullen een goede modus moeten vinden hoe dit zo concreet mogelijk te vertalen in de gebiedsvisie.

De lopende projecten en processen zijn geïnventariseerd tijdens de eerste werksessie en opgenomen als bijlagen. De voor de gebiedsvisie meest relevante worden hieronder kort toegelicht.

Zoekgebieden voor duurzame energie

Het zwaartepunt ligt bij het energiegebied Zwolle-Staphorst-Dalfsen-Zwartewaterland. In de uitgangspunten (het Fundament) voor de nieuwe provinciale Omgevingsvisie wordt in dit gebied een cluster van windmolens voorzien. Tolhuislanden en Dalfserveld West zijn

door de gemeenten Zwolle en Dalfsen als zoekgebieden aangewezen voor grootschalige opwek van wind- en zonne-energie. Daarnaast heeft de gemeente Zwolle in haar coalitieakkoord aangegeven op zoek te gaan naar een aanvullende locatie voor windenergie, waarbij Haerst als meest kansrijke locatie wordt gezien. Zwartewaterland heeft op 1 oktober 2022 Genne-Holten aangewezen als zoekgebied voor wind- en zonne-energie. Staphorst heeft in september 2022 tussen de A28 en de spoorlijn Zwolle-Groningen een zoekgebied aangewezen voor duurzame energie voor de periode na 2030.

Zoekgebieden voor uitbreiding bedrijventerreinen en woningbouw

Daarnaast wordt een verkenning uitgevoerd naar de uitbreiding van bedrijventerrein Hessenpoort. Er wordt bestudeerd of hier in de toekomst ruimte is voor windmolens, een energiehub en een railcontainerterminal. Er wordt overwogen een mobiliteit- en energiehub te combineren met duurzame energieopwekking op of bij het RWS terrein (in de oksel van de N340/A28). Ook wordt een uitbreiding van het bestaande hoogspanningsstation voorzien.

De gemeente Dalfsen doet in 2023 een verkenning naar een mogelijk nieuw bedrijfsterrein rondom de huidige Hessenweg. In samenhang hiermee wordt gekeken naar de uitbreiding van het bedrijventerrein in Nieuwleusen (rondom Nieuwleusen of langs de N377 tot aan de Lichtmis). Dalfsen heeft rondom de kernen Dalfsen en Nieuwleusen nieuwbouwwijken gepland. Staphorst onderzoekt de mogelijkheden voor een nieuw circulair energielandschap bij de drie bestaande windmolens bij Rouveen.

Hoogwaterbescherming

In het gebied komen ook projecten rond hoogwaterbescherming en klimaatadaptatie aan de orde waarin het waterschap Drents Overijsselse Delta een rol speelt, waaronder Ruimte voor de Vecht. Daarnaast speelt o.a. de Kaderrichtlijn Water Dedemsvaart, waterwinning Vechterweerd en grondwaterregime in Dalfserveld.

Energie, stikstof, bossen, weidevogels

Daarnaast spelen provinciale opgaven in het gebied, waaronder de Regionale Energie Strategie West-Overijssel, bossenstrategie, weidevogelbeheer en de gebiedsgerichte aanpak van stikstof in het Vechtdal en in Noordwest Overijssel.

Ruimtelijke afbakening

Tijdens de werksessies is het plangebied voor de gebiedsvisie gedefinieerd. Deze kaart is als bijlage opgenomen.

De wens bestaat dat ook de gemeente Zwartewaterland en Staphorst (incl. betreffende belangenverenigingen) worden meegenomen. Hun betrokkenheid hangt mede af van hun besluitvorming over deelname.

Stakeholders en deelnemers

Tijdens de werksessies zijn onderstaande partijen benoemd als belanghebbenden bij (het opstellen van) de gebiedsvisie.

- | | |
|-------------------------------------|-----------------------------------|
| 1. Agrarische belangenverenigingen; | 5. Andere ondernemers; |
| 2. Agrarische natuurverenigingen; | 6. Belangenverenigingen bewoners; |
| 3. Agrarische ondernemers; | 7. Bewoners; |
| 4. Agrarische sector; | 8. Dulasta |
| | (arbeidsmigrantenhuisvesting); |

- | | |
|---|--|
| 9. Enexis; | Hessenpoort; |
| 10. Gemeente Dalfsen; | 22. Particulier Grondbezit Overijssel; |
| 11. Gemeente Staphorst; | 23. Port of Zwolle; |
| 12. Gemeente Zwartewaterland; | 24. ProRail; |
| 13. Gemeente Zwolle; | 25. Provincie Overijssel; |
| 14. Groen Recycling Rouveen; | 26. Regio Zwolle; |
| 15. Grondeigenaren; | 27. Rijkswaterstaat; |
| 16. Hooikammer; | 28. TenneT; |
| 17. Initiatiefnemers energie-opwek; | 29. Terreinbeherende organisaties; |
| 18. Maatschappelijke voorzieningen
(bijvoorbeeld basisschool). | 30. Vitens; |
| 19. Natuur- en milieuorganisaties; | 31. Waterschap Drents Overijsselse
Delta; |
| 20. Netbeheerders; | 32. Weidevogelverenigingen. |
| 21. Ondernemersvereniging | |

Tijdens de werksessies is de wens uitgesproken dat de betrokken overheden en belangengroepen de gebiedsvisie gezamenlijk opstellen. Concreet gaat het om:

- Belangengroepen: Streekvereniging De Marsen, Belangenvereniging Nieuwleusen, Buitengebied West, Plaatselijk Belang Ankum, Nieuwleusen Synergie, Duurzaam Tolhuislanden en Vrienden van Dalfsen plus belangengroepen uit Zwartewaterland en Staphorst.
- Overheden: Gemeente Dalfsen, Gemeente Staphorst, Gemeente Zwartewaterland, Gemeente Zwolle, Provincie Overijssel en Waterschap Drents Overijsselse Delta.

Rollen, verantwoordelijkheden en financiering

Gezamenlijk een gebiedsvisie maken, betekent ook gezamenlijk opdrachtgever zijn voor het (nog te kiezen) bureau dat het proces begeleidt en de visie op papier zet.

De provincie Overijssel fungeert hierbij als aanspreekpunt. De provincie maakt een uitvraag voor de bureaus (op basis van de uitgangspunten van deze startnotitie) en stelt de gunningscriteria op in samenspraak met de andere deelnemers. Deelnemende partijen kiezen op basis hiervan samen het bureau. Selectie vindt plaats op basis van prijs en kwaliteit.

Bij een initiatief als dit vanuit de samenleving, past volgens de deelnemers geen zware, hiërarchische projectstructuur met stuurgroepen e.d.. Praktische vragen kan het bureau aan de contactpersoon van de provincie stellen. Daarnaast zal het bureau sessies organiseren met de deelnemende partijen. Naast plenaire bijeenkomsten dient er ook gelegenheid te zijn voor individuele gesprekken met betrokkenen. De verschillende belangengroeperingen en overheden maken met het bureau afspraken over *wie* ze betrekken bij de totstandkoming van de visie en *hoe* ze dit doen. Het bureau wordt ook gevraagd om een werkwijze voor te stellen voor het geval partijen het inhoudelijk niet eens worden over de visie.

Omdat bovenstaande werkwijze anders dan anders is, vragen we het bureau deze werkwijze goed te documenteren en te evalueren zodat we van deze pilot kunnen leren. Het te kiezen bureau wordt ook gevraagd de deelnemende (bewoners)organisaties te adviseren hoe ze de contacten met de eigen achterban kunnen organiseren.

Provincie en deelnemende gemeenten dragen gezamenlijk de kosten, naar verwachting tussen de 100.000 en 150.000 euro voor het (laten) opstellen van de visie. Mogelijk zijn er daarnaast subsidiemogelijkheden om ook de kosten van de deelnemende belangenorganisaties (deels) te dekken.

Planning

1. Bespreken concept startnotitie met dagelijkse besturen: november 2022;
2. Verwerken reacties: december 2022;
3. Uitvraag bureaus: december 2022;
4. Selectie bureau en gunning opdracht: begin 2023;
5. Vaststellen gebiedsvisie: begin 2024.

Bijlagen

5. Overzichtskaart;
6. Lijst met programma's en projecten;
- 7-23. Projectfiches;
24. Brief belangenverenigingen;
25. Verslag bewonersbijeenkomst;
26. H+N+S rapport.